

Ribnjačarstvo „Sloboština“

Bivši »seoski utvoji« ispod sela Vrbovljani, Čovac i Gređani u Posavlju Mokrog i Mramorskog polja predani su na korištenje i upravljanje Poljoprivredno industrijskom kombinatu u Novoj Gradiški 1964. godine, da bi već 1966. postali ozbiljan predmet rasprave u smislu njihova osposobljavanja i uređivanja za proizvodnju hrane.

Uvažavajući činjenicu da se u ovo Posavlje Mokrog i Mramornog polja slijeva izvanredno bistra i čista rijeka Sloboština, rodila se ideja a poslije toga i potvrđna analiza da se ovo zemljište može najracionalnije koristiti ako se na njemu uredi ribogojilište za proizvodnju ribe.

Od ideje do rješenja i prvog nasada prošlo je manje od dvije godine, jer je u jesen 1967. godine ribnjak dobio prvu vodu, a u proljeće 1968. prvi nasad, da bi u jesen 1968. dao na tržište prve konzumne šarane.

Kao vanjski suradnici Projektbira u SI. Brodu, grupa stručnjaka s inž. F. Jungom, I. Novotny i M. Rosićem, izradila je projektnu dokumentaciju, a Opće vodoprivredno poduzeće u Slav. Brodu izvelo je I etapu u površini 314 ha od projektiranih 915 ha. Koordinaciju s projektantima i izvođačima obavljao je direktor Ribnjaka u izgradnji inž. A. Delić.

Projektna dokumentacija i investicijski program predviđali su izgradnju ribnjaka u tri etape. Prve dvije trebale su obuhvatiti površine Mramornog polja na lijevoj obali Sloboštine ispod Vrbovljana, Čovca i dijela Gređana. Treća etapa trebala je po tadašnjim koncepcijama obuhvatiti površine desne obale Sloboštine ispod sela Klenik u užem smislu, a u širem području Mokrog polja od Sloboštine do Rajić rijeke.

Zbog stanovitih izmjena na uređenju zaobalja i vodnih režima u kazeti I sliva Save kojoj pripada i ovo područje, ranija koncepcija o izgradnji Ribnjaka Sloboština u tri etape od 915 ha morala je dobiti određene korekcije što je uostalom rasvijetljeno i potvrđeno studijom i idejnim rješenjem sanacije, rekonstrukcije i proširenja ribnjačarstva na Sloboštini od Instituta za slatkovodno ribarstvo Zagreb, 25. 6. 1975. te Idejnim rješenjem rekonstrukcije i proširenja II etape Ribnjaka Sloboština kod Vrbovljana rađenog po Fakultetu poljoprivrednih znanosti sveučilišta u Zagrebu OOUR Instituta za ribarstvo Zagreb u kolovozu 1979. godine.

Nakon završetka zimovnika i uzgajališta (tovilišta) I etape 1977. god. u 1968. su izgrađeni dekovilski kolosjeci da bi se u 1969. i 1970. uredila skladišta i radionice, riješili još neki imovinsko pravni odnosi sa graničnim privatnim sektorom i izgradilo još jedno uzgojilište za uzgoj konzumne ribe u površini 71 ha tako da je sada ribnjak u eksploataciji s površinom od 385 ha.

Do izgradnje dekovila i odgovarajućih skladišta, najmukotrpniji posao bio je transport hrane a obavljen je s vrećama u čamcima i uz nekoliko pretovara.

Ove godine Ribnjak je dobio dalekovod i el. energiju. U organizacijskom smislu Ribnjak je promijenio nekoliko organizacijskih formi. Započeo je djelovati

unutar PIK-a Nova Gradiška kao »Radna jedinica ribnjak Sloboština« u izgradnji sa sjedištem u Vrbovljanima, da bi sedamdesetih godina bio pripojen kao obračunska jedinica OOUR-a Poljoprivreda Okučani. Sada djeluje kao OOUR Ribnjaci »Sloboština« Vrbovljani u sastavu RO Poljoprivreda Staro Petrovo Selo, a unutar SOUR-a PIK Nova Gradiška.

Za vrijeme svojeg postojanja ribnjak je prebrodio dvije poplave od kojih je ona iz 1974. bila katastrofalna i rušilačka. Uzrokovana je probijem savskog nasipa i puštanjem vode u Lonjsko polje da bi se zaštitio grad Sisak.

Uslijed brzog i visokog vodnog vala, nedovoljno visoki i za takve prilike nedimenzionirani nasipi su popucali jedan za drugim sve u roku nekoliko sati da bi voda ušla i u gospodarske zgrade i na najvišim kotama Ribnjaka s visinom od preko 100 cm.

U takvim uvjetima gdje je na neoštećenim krunama okvirnih i pregradnih nasipa bila voda od 100—150 cm, više od 510 tona ribe pobjeglo je s vodom u nezaštićeni Veliki Strug i Savu.

Nakon povlačenja vode u proljeće 1975. godine zahvaljujući brizi i obvezi vodoprivrede te velikoj angažiranosti vodoprivrednih stručnjaka Općeg vodoprivrednog poduzeća Zagreb uz podršku Republičkog sekretarijata za vodoprivredu SR Hrvatske, učinjeni su glavni projekti sanacije ribnjaka. Sa sanacijom a u toku izvođenja radova od projekatata su zahtijevane korekcije ponajviše u smislu tehničko tehnološkog rješenja da se umjesto izlova pojedinačno svakog uzgajališta, riba lovi na jednom mjestu.

Ovu inovaciju sa stajališta tehnike i tehnologije predložio je dipl. inž. J. Bauer iz Instituta za ribarstvo Zagreb i dipl. inž. Ž. Fudurić iz Razvojne službe PIK-a Nova Gradiška a podržali su ju inž. M. Ljeskovac i inž. B. Landup stručni radnici Ribnjaka u Vrbovljanima.

Vrijedno je istaći da je ovakvo rješenje na »šaranskim ribnjacima« jedno od prvih u Jugoslaviji i da su teoretske postavke o »bijegu ribe na svježju vodu« vrlo dobro iskorištene i da u Ribnjaku Vrbovljani vrlo dobro funkcioniraju.

Dopunski lov na uzgajalištima potreban je samo na onim dijelovima gdje je zbog depresija zaostao dio ribe.

Pod izuzetno teškim uvjetima (zamuljenost starih kazeta, visoki vodostaji rijeke Save, a s njom i visoke podzemne vode, kišno ljeto i nepogodna kišovita jesen, raskvašeni i blatnjavi prilazi), sanacija sa dodatnim radovima oko izgradnje centralne izlovne jame i pregradnog nasipa u uzgajalištu broj dva završeni su u toku 1975. i 1976. Radove su izvodili GP »Strmac« iz Nove Gradiške, OVP Bjelovar i OVP Bosanska Gradiška.

Pregradni nasip u tadašnjem uzgajalištu II omogućio je s obzirom na pad terena, različite visine stupca vode u novim uzgajalištima II a i II b odnosno sada uzgajalištima II i III, pa se i zbog novosagrađenog savskog nasipa koji štiti od prodora savskih voda,

kruna obodnih nasipa Ribnjaka mogla sniziti za cijelih 100 cm.

Novosagrađeni nasip od rijeke Slobošćine do ceste Okučani—Stara Gradiška s produžetkom prema selu Pivare dobiti će uskoro crpnu stanicu i gravitacioni ispus, pa će osim funkcije zaštite od prodora savskih voda i pumpanja zaobalnih voda kazete I ti nasipi i crpna stanica zaštititi sadašnje i novoprojektirane ribnjačarske površine u Vrbovljanima.

Realizacija projekata s novom površinom ribnjaka od cca 235 ha u 5 novih uzgajališta i još jednom centralnom izlovnom jamom bit će ostvarena u polovini tekućeg srednjoročnog razdoblja, pa će sveukupne površine Ribnjaka Slobošćina iznositi 610 ha i približiti se maksimumu od 685 ha koje prema proračunima može osigurati sliv Slobošćine bez dodatnih investicija u pravcu osiguranja vode u kritičnim sušnim periodima.

Prema analizi inž. J. Bauera iz 1975. godine srednja dubina vode u uzgajalištima i drugim objektima iznosi 1,46 m odnosno s povećanim protocima kroz zimovnike godišnja potreba u vodi za postojeći ribnjak iznosi 5,933.000 m³. Kada se tome doda još 3,740.000 m³ za gubitke uslijed upijanja tla, procjeđivanje kroz nasipe i evaporaciju s lica vodene površine, tada su

sadašnje godišnje potrebe 9,673.000 m³. Za planiranih 620 ha ukupne površine, prema ovim proračunima potrebno je 15,780.000 m³ vode a od ukupno 33,800.000 m³ koje godišnje protoku Slobošćinom, zbog pojedinih visokih vodnih vala i pored intenzivnog punjenja koje traje cca 4 mjeseca, polovina vode se ne može uhvatiti nego se računa sa 16,900,000 m³ a to je količina koja zadovoljava cca 685 ha.

Zbog sigurnosti dotoka a u pravcu poboljšanja propusne moći vodozahvata, sadašnji upust na vodozahvatu će se proširiti i tako omogućiti bolje korištenje visokih voda, a radi još veće sigurnosti u opskrbi ribnjaka s vodom, planirana odvodnja Autoceste od potoka Rajić rijeke do Slobošćine uvest će se u Slobošćinu iznad ribnjakova vodozahvata.

Kada se u slivu Slobošćine, Rajić rijeke a i drugih vodotoka na južnim i jugoistočnim ekspozicijama Psunja izgrade akumulacijske retencije zbog kontroliranog upusta zaobalnih voda u Savu, tada će u obzir doći slijedeća III etapa proširenja ribnjaka na desnoj obali Slobošćine s potencijalnih novih 300—400 ha a to bi značilo da se u ovom dijelu Posavlja podigne 900—1000 ha ribnjaka i osigura cca 1800—2000 tona konzumne ribe.

Branko Landup, dipl. inž.